

Development and Validation of Quality of Mother and Daughter-in-Law's Relationship Scale

Zabihollah Abbaspour¹

1. Assistant Professor, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran (Corresponding Author).
z.abbaspour@scu.ac.ir

ABSTRACT

Received: 25/02/1399 - Accepted: 14/08/1399

Aim: Conflict of mothers and daughters-in-law is a common issue, especially in Asian countries characterized by a collectivistic culture and a patrilineal society. The main purpose of this research was the development and validation of quality of mother and daughter-in-law's relationship scale, including construct validity, convergent validity and internal consistency.

Methods: This was a correlational research. The research's statistical population included all students' mothers in city of Ahvaz. Two samples were used in this study. In the first sample, 411 subjects were selected for exploratory factor analysis; and in the second stage, a random sample of 211 subjects were selected as a multi-stage cluster sampling for confirmatory factor analysis. Subjects completed the Quality of Mother-in-Law and Daughter-in-law Relationship Scale (QMDRS) and Miller Social Intimacy Scale (MSIS).

Results: The results of the exploratory factor analysis showed that this scale consists of four factors, including kindness and empathy, control, communication, and interference. The confirmatory factor analysis results confirmed the four-factor structure of this scale. Convergent validity of QMDRS is calculated by correlating it with the Miller Social Intimacy Scale. The correlation coefficient of mean in subjects in QMDRS was significant (0.20 to 0.46). According to Cronbach's alpha, the internal consistency of the QMDRS and four factors kindness and empathy, control, communication, and interference was 0.68, 0.62, 0.72, 0.78, and 0.90.

Conclusion: According to the results the Quality of Mother and Daughter-in-law's Relationship Scale (QMDRS) has sufficient validity and reliability in Iranian families.

Keywords: Quality of Mother-in-Law and Daughter-in-law Relationship Scale, validity, reliability, psychometric

فصلنامه علمی پژوهشهای مشاوره
انجمن مشاوره ایران
جلد ۲۰، شماره ۷۷، بهار ۱۴۰۰
مقاله پژوهشی

e-issn:4018-2717

p-issn:400-2717X

DOI: 10. 10.18502/qjcr.v20i77.6145

ساخت و اعتباریابی مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس

ذبیح‌اله عباس‌پور^۱

۱. (نویسنده مسئول)، استادیار گروه مشاوره، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران. z.abbaspour@scu.ac.ir

(صفحات ۱۴۱-۱۶۰)

چکیده

هدف: تعارض مادرشوهر و عروس یکی از رایج‌ترین مسائل، به خصوص در کشورهای آسیایی است که فرهنگ جمع‌گرا و جامعه‌ی مردسالاری دارند. هدف اصلی این پژوهش ساخت و اعتباریابی مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس بود. **روش:** روش پژوهش از نوع همستگی بود. جامعه آماری این پژوهش کلیه مادران دانش‌آموزان شهر اهواز بود. در این پژوهش، دو نمونه به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای مورد استفاده قرار گرفت. در نمونه اول به منظور انجام تحلیل عامل اکتشافی ۴۱۱ نفر و در مرحله دوم نیز به منظور انجام تحلیل عامل تأییدی یک نمونه ۲۱۱ نفری از مادران انتخاب شدند و به مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس و مقیاس صمیمیت اجتماعی میلر (۱۹۸۲) پاسخ دادند. **یافته‌ها:** نتایج تحلیل عاملی اکتشافی با استفاده از تحلیل عناصر اصلی و چرخش متعامد (واریمکس) نشان داد که این مقیاس از چهار عامل محبت و همدلی، کنترل، ارتباط و دخالت تشکیل شده است. نتایج تحلیل عامل تأییدی نیز ساختار چهار عاملی این مقیاس را تایید کرد. روایی همگرای مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس از طریق همبسته کردن این مقیاس و عوامل آن با مقیاس صمیمیت اجتماعی میلر (۱۹۸۲) معنادار بود (از ۰/۲۰ تا ۰/۴۶). همسانی درونی مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس و چهار عامل محبت و همدلی، کنترل، ارتباط و دخالت بر اساس آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۶۸، ۰/۶۲، ۰/۷۲، ۰/۷۸ و ۰/۹۰ محاسبه شد. **بحث:** بر اساس نتایج این پژوهش، مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس برای سنجش این سازه در نمونه‌های ایرانی از پایایی و روایی کافی برخوردار است.

واژه‌های کلیدی: رابطه مادرشوهر و عروس، پایایی، روایی، روان‌سنجی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۲/۲۵ - تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۸/۱۴

مقدمه

خانواده‌های اصلی زوج‌ها در جامعه ایرانی تاثیر به‌سزایی در روابط زوج‌ها دارند (داودی، فاتحی‌زاده، احمدی و جزایری، ۱۳۹۸). یکی از عوامل ایجاد تعارضات زناشویی، تعاملات مغشوش زوجین با خانواده همسرشان است. ناسازگاری و تعارضات با خانواده همسر، علاوه بر اینکه به چگونگی شناخت، اسناددهی و پردازش اطلاعات توسط فرد برمی‌گردد، از درون بافت ارتباطی نیز پدیدار می‌شود؛ به گونه‌ای که الگوهای تعاملی و ارتباطی زوجین با یکدیگر و زوجین با خانواده گسترده می‌تواند عامل دیگری در شکل‌گیری ناسازگاری‌ها باشد. یعنی میان اعضای یک خانواده و رویدادهای اطرافشان، نوعی تاثیر و تاثر و تعامل دوجانبه وجود دارد که باعث می‌شود هراتفاقی در درون و یا بیرون از خانواده‌ها بر رفتار و عملکرد اعضا به ویژه زن و شوهر تاثیر بگذارد (دهدست، کاظمیان و باقری، ۱۳۹۵).

رابطه سببی^۱، رابطه سه‌تایی^۲ است که در آن دو نفر به دلیل رابطه متقابلی که با نفر سوم دارند، یک رابطه غیرانتخابی^۳ را شروع می‌کنند و ادامه می‌دهند. اما این رابطه ضعیف‌ترین ضلع مثلث است (سرویزو کاناری^۴، ۲۰۰۸). یکی از روابط سببی که درمانگران و پژوهشگران توجه زیادی به آن نشان داده‌اند، رابطه مادرشوهر و عروس^۵ است. فرهنگ عامه رابطه عروس و مادرشوهر را یک رابطه دشوار و رنج‌آور نشان داده است (شلتون^۶، ۲۰۱۹) و سالیان زیادی است که مادرشوهرها مورد بدگویی قرار می‌گیرند و جوک‌های زیادی در مورد مادر/پدر همسر و عروس/داماد گفته شده است. در بسیاری از فرهنگ‌ها، رابطه عروس و مادرشوهر رابطه‌ای پیچیده و "ذاتا تعارض‌آمیز" تلقی می‌شود

1. in-law relationship
2. triad
3. nonvoluntary
4. Serewicz, M. C. M., & Canary, D. J.
5. Mother-in-law and Daughter-in-Law
6. Shelton, E. C.

شیخ و پیک^۱، ۲۰۱۰؛ توکرال^۲، ۲۰۱۳) و به عنوان دشوارترین و مشکل سازترین رابطه خانوادگی شناخته شده که بستری برای سوءاستفاده و آسیب فراهم می‌کند (وسیم^۳، ۲۰۱۴).

هر چند این رابطه در ذات خودش منفی نیست و بخش طبیعی از شکل‌گیری هویت زنان در سیستم خانواده است (تورنر، یانگ و بلاک^۴، ۲۰۰۶) و حتی بعضی از عروس و مادرشوهرها رابطه خود را حمایتی و محبت‌آمیز گزارش کرده‌اند (ریتنور و سولیز^۵، ۲۰۰۹؛ هنگ^۶، ۲۰۰۵؛ کوردک^۷، ۱۹۹۹؛ به نقل از ریتنور، ۲۰۱۲)، اما بعضی از پژوهشها (برای مثال، تورنر و همکاران، ۲۰۰۶) نشان می‌دهند که این دوزن مشکلات زیادی را در رابطه خود تجربه می‌کنند و حتی در موارد متعددی خشونت فیزیکی مادرشوهر نسبت به عروس گزارش شده است (گانگولی و ریو^۸، ۲۰۱۱). در پژوهش وسیم (۲۰۱۴) عروس‌ها گزارش کردند که در روابط خود با مادرشوهر، سوءاستفاده روان شناختی (۳۷ درصد)، سوءاستفاده عاطفی (۲۳ درصد)، سوءاستفاده مالی (۸ درصد) و سوءاستفاده جسمی (۳ درصد) را تجربه کرده‌اند. در پژوهش آدهیکاری^۹ (۲۰۱۵) مادرشوهر، عامل اصلی مشکل در رابطه عروس و مادرشوهر بود، در حالی که ده درصد مادرشوهرها معتقد بودند که عروس‌شان "دشمن" آن‌ها است. چنین چرخه‌ای می‌تواند تعاملات مادرشوهر و پسرش، نوه‌اش و حتی همسر خودش را تحت تاثیر قرار دهد (وولی و گریف^{۱۰}، ۲۰۱۹؛ وو^{۱۱} همکاران، ۲۰۱۰).

1. Shih, K.Y., & Pyke, K.
2. Thukral, R. K.
3. Wasim, F.
4. Turner, M.J., Young, C.R., & Black, K. I.
5. Rittenour, C. E., & Soliz, J.
6. Hung, C. H.
7. Kurdek, L. A.
8. Gangoli, G., & Rew, M.
9. Adhikari, H.
10. Woolley, M. E., & Greif, G. L.
11. Wu, T. F.,

پس از ازدواج، هم مادرشوهر و هم عروس امیدوار هستند که رابطه خوبی با هم داشته باشند. با این وجود ممکن است هر کدام از این دو زن، از زمان شکل‌گیری این رابطه رسمی تا زمان ازدواج، در مورد انتظاراتی که از یکدیگر دارند، مطمئن نباشند (ناناس و بیسون^۱، ۲۰۱۷). هنجارهای اجتماعی و قواعد معدودی وجود دارد تا مشخص کند که عروس و مادرشوهر چگونه باید با هم تعامل کنند تا روابط سالمی و رضایت بخشی را برقرار کنند. عدم اطمینان عروس از این جهت است که دقیقاً نمی‌داند با مادرشوهری که قدرت زیادی دارد و می‌تواند تاثیر منفی بر رابطه زناشویی او داشته باشد، چگونه ارتباط برقرار کند (میکوکی-انیارت، کاگلین و ریتنور^۲، ۲۰۱۵)؛ بنابراین نگرش منفی بیشتری به مادرشوهر خواهد داشت (آدهیکاری، ۲۰۱۵). از طرف دیگر عروس از شوهرش درخواست فاصله بیشتری از مادرش می‌کند، زیرا فکرمی‌کند مادرشوهرش در زندگی آنها دخالت می‌کند (آدهیکاری، ۲۰۱۵). وقتی تعارض در رابطه بالا می‌گیرد، هر دو احساس آسیب پذیری می‌کنند (جین تورنر، یانگ و بلک^۳، ۲۰۰۶).

مادر، پسر خود را مقید به ازدواج می‌کند. در ابتدای ازدواج از این که مطمئن است فرزندش در غیاب او جای امنی دارد، خوشحال است. اما بعد از نزدیکی خیلی زیاد پسرش به عروسش، وضعیت عاطفی‌اش در هم می‌شکند و احساس ترس از طرد شدن می‌کند. بنابراین سعی می‌کند با رفتارهایی نسبت به عروسش، پسرش را کنترل کند. مادرشوهر احساس ناامنی می‌کند و احساس می‌کند پسرش را که از تولد مالک او بوده از دست داده است، چون پسرش دیگر به او نیاز ندارد. این تعهد عاطفی به تدریج باعث اختلالات روان شناختی یا درد جسمی می‌شود. شادکامی او به شاد بودن پسرش بستگی دارد (آدهیکاری، ۲۰۱۵).

بعضی پژوهشگران معتقدند ریشه این ناسازگاری‌ها در ذات رقابتی بودن زن‌ها است.

1. Nganase, T. R., & Basson, W.
2. Mikucki-Enyart, S. L., & Caughlin, J. P.
3. Jean Turner, M., Young, C. R., & Black, K. I.

دو زن عاشق یک مرد هستند (آدهیکاری، ۲۰۱۵). انتظارات استرس‌زا، انتظارات برآورده‌نشده و برداشت‌های اشتباه می‌تواند باعث تعارض شود (ریتنور، ۲۰۱۲). ناناس و بیسون (۲۰۱۷) در پژوهش خود ابعاد مهم اثرگذار بر کیفیت رابطه عروس-مادرشوهر را شناسایی کردند که عبارت بودند از رابطه عروس-مادرشوهر، رابطه مادر و پسرش، تجربه قبلی مادرشوهر با مادرشوهر خودش و نفوذ مادرشوهر در تربیت نوه‌هایش. عواملی از جمله خودافشایی مثبت (سرویز و کانری، ۲۰۰۸)، محبت (فلوید و مور^۱، ۲۰۰۳) و ارتباط حمایتی (ریتنور و سولیز، ۲۰۰۹) پیش‌بین‌های مثبت رابطه عروس و مادرشوهر و افشاگری منفی والدین همسر (سرویز و کانری، ۲۰۰۸) و اجتناب از موضوع بحث (میکوکی-انیارت، ۲۰۱۱) پیش‌بین‌های منفی رابطه آن‌ها است.

با توجه به اهمیت رابطه عروس و مادرشوهر و پویایی‌های آن، اندازه‌گیری این رابطه و پیش‌بینی‌ها و پس‌اندازهای آن ضرورت بیشتری پیدا می‌کند. نکته جالب توجه این است که ابزارهای اندازه‌گیری این رابطه بسنده و متنوع نیستند و در بعضی موارد از ابزارهای مشابه‌ای برای اندازه‌گیری رابطه مادرشوهر و عروس استفاده شده است. به عنوان مثال، پرایس^۲ (۱۹۹۳) در پژوهش خود برای بررسی رابطه مادرشوهر و عروس، از پرسشنامه رابطه بارت-لنارد^۳ (۱۹۶۷؛ به نقل از پرایس، ۱۹۹۳) که با نظارت کارل راجرز^۴ و برای بررسی کیفیت رابطه مراجع و درمانگر ساخته شده بود، استفاده کرد. از آن جایی که ابزاری برای کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس وجود نداشت، از هشتاد و پنج ماده این پرسشنامه، شصت و چهار ماده را انتخاب کرد و پس از اصلاح جملات، هر ماده به کار گرفت. شلتون (۲۰۱۹) در پژوهش خود برای ارزیابی رابطه عروس-مادرشوهر از مقیاس ارزیابی رابطه^۵ هندریک^۶ (۱۹۸۸) استفاده کرده است که ابزاری برای اندازه‌گیری روابط است.

1. Floyd, K., & Morr, M. C.

2. Price, W. G.

3. Barrett-Lennard Relationship Inventory (BLRI)

4. Carl Rogers

5. Relationship Assessment Scale

6. Hendrick, S. S.

وسیم (۲۰۱۴) در پژوهش خود برای بررسی رابطه مادرشوهر و عروس از سنجه رابطه صمیمی^۱ که توسط ویلهلم و پارکر^۲ (۱۹۸۸) ساخته شده، استفاده کردند. این سنجه به طور کلی برای اندازه‌گیری ماهیت هرگونه رابطه صمیمی ساخته شده است و وسیم (۲۰۱۴) با اصلاح و تغییر ماده‌ها، از این پرسشنامه استفاده کرد. مقیاس نوزده ماده‌ای تعارض مادرشوهر و عروس^۳ توسط ژئو (۱۹۸۵)؛ به نقل از وو و همکاران، (۲۰۱۰) برای اندازه‌گیری سطح تعارض رابطه مادرشوهر و عروس در چین ساخته شد. این مقیاس به صورت لیکرت چهار درجه‌ای، از کاملاً مخالفم (۵) تا کاملاً موافقم (۳) درجه‌بندی شده است و نمرات بالا نشانه تعارض زیاد در رابطه مادرشوهر و عروس است. وو و همکاران (۲۰۱۰) برای استفاده از این ابزار در پژوهش خود، فقط ده ماده‌ای را که بار عاملی بیشتری نسبت به ماده‌های دیگر داشتند به کار گرفتند و نه ماده آن را حذف کردند (فرم کوتاه).

بنابراین بیشتر پژوهش‌های انجام شده رابطه عروس و مادرشوهر را در بافت منفی مورد بررسی و نقد قرار داده‌اند (وسیم، ۲۰۱۴). از آن جایی که این یافته‌ها در همان زمینه فرهنگی قابل تبیین هستند و هر فرهنگی در قالب فرهنگی خود دارای هویت مربوط به آن فرهنگ است (رحیمی صادق، سهرابی، برجعلی، فلسفی نژاد و معتمدی، ۱۳۹۸)، برای ارزیابی سازه‌های روان‌شناختی به ابزارهایی نیازمندیم که با جوامع هدف انطباق داشته باشد (خدادادی سنگده، ۱۳۹۸). برای شناخت زندگی خانوادگی آسیایی‌ها نه تنها باید تعمیم‌پذیری یافته‌های فرهنگ غرب به فرهنگ شرق را مورد سوال قرار داد، بلکه تاثیرگذاری فرهنگ آسیایی بر زندگی زناشویی در آسیای شرقی نیز باید بررسی شود (وو و همکاران، ۲۰۱۰). در جوامع غربی، زوجین از خانواده خود کاملاً مستقل هستند و اگر دخالتی هم داشته باشند در حد بسیار کم است (فینگرمن، گیلیگان، وان دردریفت و پیتزر^۴، ۲۰۱۲). روابط انسانی و صمیمانه تحت تاثیر دیدگاه‌های فرهنگی و ویژگی‌های

1. Intimate Bond Measure (IBM)
2. Wilhelm, K., & Parker, G.
3. Conflict between mothers-in-law and daughters-in-law scale (CMD)
4. Fingerman, K. L., Gilligan, M., Van der Drift, L., & Pitzer, L.

اجتماعی فرهنگی بافت قومیتی هستند. ارزش‌های دینی، خداترسی، احترام به بزرگترها، خویشنداری و کنترل احساسات، قداست و حفظ ازدواج، قباحت طلاق، ترجیح خانواده بر فرد، آبرو و شرافت، تواضع از ساختارهای اساسی در فرهنگ ایران است. با این وجود، از آن جایی که تعارض عروس و مادر شوهر از مشکلات رایج در فرهنگ‌های جمع‌گرای آسیایی‌ها است (وو و همکاران، ۲۰۱۰) و این روابط سببی در بلند مدت سالم و مثبت باقی نمی‌مانند و به روابط منفی منجر خواهد شد (سرویز، ۲۰۰۸) و همچنین به دلیل فقدان چنین ابزاری در فرهنگ ایران و متناسب با شرایط فرهنگی، ساخت ابزاری برای بررسی ماهیت این رابطه ضروری است. بنابراین این پژوهش با هدف ساخت و اعتباریابی مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس^۱ در شهراہواز انجام شد. سوال‌های اساسی این پژوهش عبارتند از: (۱) آیا می‌توان مقیاسی با شاخص‌های روان‌سنجی مطلوب برای سنجش کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس ساخت؟ (۲) ابعاد اصلی و مشخصات روان‌سنجی این ابزار کدامند؟.

روش

جامعه آماری، نمونه و روش اجرای پژوهش: جامعه آماری این پژوهش کلیه مادران دانش‌آموزان شهراہواز بود. در این پژوهش، دو نمونه مورد استفاده قرار گرفت. در نمونه اول به منظور انجام تحلیل عامل اکتشافی، ۴۱۱ نفر در مرحله دوم نیز به منظور انجام تحلیل عامل تأییدی یک نمونه ۲۱۱ نفری از مادران به صورت نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. شرایط لازم در این پژوهش رضایت داوطلب، سواد خواندن و نوشتن و زندگی با همسر بود. پس از جلب رضایت مشارکت‌آزمودنی‌ها، مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس (QMDRS) در اختیار مشارکت‌کنندگان قرار گرفت. به دلیل این که در نمونه اول ۳۹ نفر و در نمونه دوم ۱۹ نفر به طور ناقص به ابزارها

1. Quality of Mother-in-law and Daughter-in-Law Relationship Scale

پاسخ داده بودند، از تحلیل خارج شدند و تحلیل نتایج در نمونه اول و دوم پژوهش به ترتیب به ۴۱۱ و ۲۱۱ نفر انجام شد. در نمونه اول، میانگین سن مشارکت کنندگان ۳۱/۴۰ سال با دامنه ۳۵ تا ۶۲ سال و انحراف معیار ۸/۷۴ و میانگین تعداد فرزندان آن‌ها ۱/۷۲ با دامنه ۱ تا ۴ فرزند و انحراف معیار ۰/۷۵ بود. ۸۲/۲ درصد مشارکت کنندگان خانه دار و ۱۷/۸ درصد شاغل و همچنین ۱۴/۱ درصد سیکل و کمتر از سیکل، ۴۸/۷ درصد دیپلم، ۱۲/۷ درصد فوق دیپلم، ۲۰/۷ درصد کارشناسی و ۳/۹ درصد کارشناسی ارشد تحصیلات داشتند. در نمونه دوم، میانگین سن ۳۹/۷۰ سال با دامنه ۲۶ تا ۵۵ و انحراف معیار ۷/۲۴ بود. ۲۲/۷ درصد مشارکت کنندگان خانه دار و ۷۷/۳ درصد شاغل و همچنین ۱۸/۵ درصد سیکل و کمتر از سیکل، ۴۳/۶ درصد دیپلم، ۱۱/۸ درصد فوق دیپلم، ۲۱/۸ درصد کارشناسی و ۴/۳ درصد کارشناسی ارشد داشتند.

ابزار سنجش

مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس (QMDRS): مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس یک مقیاس ۳۲ ماده‌ای است که برای سنجش کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس در شهراهواز ساخته شده است. این مقیاس چهار بعد رابطه مادرشوهر و عروس را که شامل محبت و همدلی^۱، کنترل^۲، ارتباط^۳ و دخالت^۴ است، در مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت، از نمره ۱ (کاملاً مخالفم) تا ۵ (کاملاً موافقم) می‌سنجد. در این مقیاس علاوه بر چهار نمره مربوط به ابعاد کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس (محبت و همدلی، کنترل، ارتباط و دخالت)، یک نمره کل با حداقل ۳۲ و حداکثر ۱۶۰ برای هر آزمودنی محاسبه می‌شود. نمره بالا در این مقیاس نشانه کیفیت خوب رابطه مادرشوهر و عروس است.

ساخت مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس (QMDRS) به این ترتیب صورت

1. Kindness and empathy
2. control
3. communication
4. interference

گرفت: ۱- تعیین اهداف بررسی ساخت مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس (QMDRS)، ۲- مطالعه مبانی نظری و تحقیقاتی مربوط به رابطه مادرشوهر و عروس و نظریه‌های و الگوهای مطرح شده، ۳- مطالعه پژوهشهایی که برای بررسی رابطه مادرشوهر و عروس از ابزارهایی استفاده کرده بودند، ۴- فراهم آوردن خزانه سؤالات (شامل ۴۵ ماده)، ۵- به دست آوردن روایی صوری و محتوایی مقیاس: برای تعیین و تأمین روایی محتوایی مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس این ابزار در اختیار پنج متخصص آشنا با خانواده قرار گرفت و بر مبنای نظر آنان، تغییرات و اصلاحاتی در ماده‌ها به عمل آمد و ۱۲ ماده حذف شد، ۶- آماده‌سازی دستورالعمل اجرای مقیاس برای آزمودنی‌ها و آزمونگر، ۷- توزیع تصادفی ماده‌ها در مقیاس، ۸- ساختن کلید و چگونگی نمره‌گذاری مقیاس، ۹- تعیین ساختار عاملی مقیاس، ۱۰- اجرای نسخه نهایی مقیاس و به دست آوردن ویژگی‌های روان‌سنجی آن.

مقیاس صمیمیت اجتماعی میلر^۱ (MSIS): مقیاس صمیمیت اجتماعی میلر (میلر و لفقورت^۲، ۱۹۸۲؛ به نقل از رستگار، عبدلهی و شاه‌قلیان، ۱۳۹۳) برای ارزیابی صمیمیت ادراک شده از روابط مختلف طراحی شده است. مقیاس دارای دو گروه ماده است که ۶ ماده برای توصیف فراوانی صمیمیت و ۱۱ ماده برای شدت صمیمیت تجربه شده در زمان حاضر است. در هر ۱۷ ماده، نمره‌گذاری با مقیاس لیکرت از ۱ (بسیار به ندرت) تا ۱۰ (تقریباً همیشه) است. به ماده‌های ۲ و ۱۴ به صورت معکوس امتیاز داده می‌شود. میلر و لفقورت (۱۹۸۲؛ به نقل از رستگار و همکاران، ۱۳۹۳) ضریب آلفای کرونباخ را در اجراهای گوناگون بین ۰/۸۶ تا ۰/۹۱ به دست آوردند و روایی افتراقی، روایی سازه و روایی همگرای آن را تایید کردند. دانشورپور، تاجیک اسماعیلی، شهرآرای، فرزاد و شکری (۱۳۸۶؛ به نقل از رستگار و همکاران، ۱۳۹۳) اعتبار و روایی مقیاس را در جامعه ایرانی مطلوب گزارش کردند.

1. Miller Social Intimacy Scale

2. Miller, R. s., & Lefcourt, H. M.

یافته‌ها

جدول ۱ شاخص‌های آماری میانگین و انحراف معیار ماده‌های مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس را نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود، از بین ماده‌های مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس، ماده ۴ بالاترین (۳/۵۴) و ماده ۱۵ پایین‌ترین (۲/۴۸) میانگین را از بین ماده‌ها دارند. همچنین دامنه ضرایب همبستگی هریک از ماده‌های مقیاس با نمره کل مقیاس از ۰/۱۲ تا ۰/۵۸ متغیر و در سطح $(p < ۰/۰۱)$ معنادار بودند (به جز ماده ۳۲).

جدول ۱. میانگین، انحراف معیار و ضرایب همبستگی بین ماده‌ها و نمره کل مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس

همبستگی با نمره کل	میانگین (انحراف استاندارد)	$\frac{S}{n}$	همبستگی با نمره کل	میانگین (انحراف استاندارد)	$\frac{S}{n}$	همبستگی با نمره کل	میانگین (انحراف استاندارد)	$\frac{S}{n}$
۰/۲۸**	۲/۹۴ (۱/۲۹)	۲۳	۰/۲۹**	۲/۹۵ (۱/۲۳)	۱۲	۰/۴۲**	۳/۴۳ (۱/۱۶)	۱
۰/۵۲**	۳/۱۳ (۱/۵۴)	۲۴	۰/۵۰**	۲/۹۲ (۱/۴۲)	۱۳	۰/۴۴**	۳/۲۸ (۱/۱۹)	۲
۰/۵۰**	۳/۵۱ (۱/۱۶)	۲۵	۰/۴۰**	۳/۱۰ (۱/۱۵)	۱۴	۰/۲۴**	۲/۸۰ (۱/۰۳)	۳
۰/۱۷**	۲/۹۵ (۱/۳۸)	۲۶	۰/۲۰**	۲/۴۸ (۱/۲۲)	۱۵	۰/۳۵**	۲/۷۴ (۱/۲۳)	۴
۰/۵۷**	۳/۱۷ (۱/۵۵)	۲۷	۰/۳۰**	۳/۲۸ (۱/۲۵)	۱۶	۰/۲۹**	۲/۸۵ (۱/۱۰)	۵
۰/۴۲**	۳/۵۴ (۱/۱۶)	۲۸	۰/۲۷**	۲/۹۵ (۱/۱۷)	۱۷	۰/۴۹**	۳/۳۶ (۱/۲۳)	۶
۰/۶۰**	۳/۲۱ (۱/۴۳)	۲۹	۰/۳۰**	۳/۲۳ (۱/۱۳)	۱۸	۰/۵۴*	۲/۸۱ (۱/۴۶)	۷

همبستگی با نمره کل	میانگین (انحراف استاندارد)	د د ها	همبستگی با نمره کل	میانگین (انحراف استاندارد)	د د ها	همبستگی با نمره کل	میانگین (انحراف استاندارد)	د د ها
۰/۱۷**	۲/۸۸ (۱/۳۱)	۳۰	۰/۲۲**	۳/۰۰ (۱/۳۸)	۱۹	۰/۳۰**	۳/۱۲ (۱/۲۶)	۸
۰/۵۸**	۲/۹۸ (۱/۴۲)	۳۱	۰/۵۷**	۳/۰۹ (۱/۳۴)	۲۰	۰/۳۸**	۳/۰۵ (۱/۱۶)	۹
۰/۱۲	۳/۰۹ (۱/۲۶)	۳۲	۰/۴۸**	۲/۹۲ (۱/۴۲)	۲۱	۰/۵۵**	۳/۱۹ (۱/۵۲)	۱۰
۰/۴۶**	۳/۰۸ (۱/۴۱)	۳۳	۰/۵۲**	۳/۲۵ (۱/۴۸)	۲۲	۰/۵۰**	۳/۲۰ (۱/۲۳)	۱۱
نمره کل ۹۸/۷۲								
(۱۲/۷۴)								
** (p<۰/۰۱)								

ابتدا تحلیل عاملی مؤلفه‌های اصلی با استفاده از روش چرخش متعامد (واریماکس)^۱ بر روی ماده‌های مقیاس انجام شد. آزمون‌های شاخص کفایت نمونه‌گیری کایزر- مایر- الکین^۲ (KMO=۰/۹۲) و اندازه‌گیری کرویت بارتلت^۳ ($\chi^2=۸۲۶۹/۲۱$) نشان دادند که داده‌ها قابلیت اجرایی تحلیل عاملی را دارند. نمودار اسکری^۴ نیز ۴ عامل را مشخص کرد. تحلیل عوامل با استفاده از چرخش متعامد برای شناسایی ساختار عاملی نیز نتایج نمودار اسکری را مورد تأیید قرار داد و نشان داد که ارزش ویژه ۴ عامل بالاتر از ۱ هستند و در کل ۶۰/۶۸ درصد واریانس ماده‌ها را تبیین می‌کنند. ماده‌های ۱۱، ۴، ۵، ۱۴، ۲۸، ۱، ۲، ۳، ۶، ۱۲ و ۹ با ۱۹/۷۵ درصد واریانس بر روی عامل اول "محبت و همدلی"؛ ماده‌های ۲۶، ۱۷، ۱۶، ۱۵، ۱۹، ۳۰، ۱۸ و ۸ با ۱۵/۱۸ درصد واریانس بر روی عامل دوم

1. orthogonal rotation (varimax)
2. Kaiser- Mayer-Olkin
3. Bartlett's Test of Sphericity
4. Scree test

"کنترل"، ماده‌های ۲۰، ۳۱، ۱۳، ۲۹، ۲۱، ۳۳ و ۲۳ با ۱۳/۳۵ درصد واریانس بر روی عامل سوم "ارتباط" و ماده‌های ۲۷، ۲۴، ۲۲، ۷، ۱۰ و ۲۵ با ۱۲/۴۰ درصد واریانس بر روی عامل چهارم "دخالت" نام‌گذاری شدند. ماده ۳۲ به دلیل بار عاملی پایین حذف شد. جدول ۲ بارهای عاملی اکتشافی ماده‌های مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس را نشان می‌دهد.

جدول ۲. بارهای عاملی اکتشافی مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس

بار عاملی اکتشافی	عامل	بار عاملی اکتشافی	عامل	بار عاملی اکتشافی	عامل	بار عاملی اکتشافی	عامل
۰/۸۵	سوم	۲۹	دوم	۰/۸۱	دوم	۰/۸۲	اول
۰/۸۰	سوم	۲۱	دوم	۰/۸۱	دوم	۰/۸۰	اول
۰/۵۵	سوم	۳۳	دوم	۰/۷۸	دوم	۰/۷۹	اول
۰/۵۰	سوم	۲۳	دوم	۰/۷۳	دوم	۰/۷۶	اول
۰/۸۵	چهارم	۲۷	دوم	۰/۷۳	دوم	۰/۷۶	اول
۰/۸۲	چهارم	۲۴	دوم	۰/۷۱	دوم	۰/۷۶	اول
۰/۸۰	چهارم	۲۲	دوم	۰/۶۹	دوم	۰/۷۴	اول
۰/۷۹	چهارم	۷	دوم	۰/۶۹	دوم	۰/۷۳	اول
۰/۷۷	چهارم	۱۰	سوم	۰/۸۹	سوم	۰/۶۹	اول
۰/۶۴	چهارم	۲۵	سوم	۰/۸۸	سوم	۰/۶۷	اول
حذف	حذف	۳۲	سوم	۰/۸۶	سوم	۰/۶۴	اول

همان‌گونه که در جدول ۳ مشاهده می‌شود ضرایب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۶۸ و برای چهار عامل به دست آمده از ساختار عاملی اکتشافی محبت و همدلی ۰/۶۲، کنترل ۰/۷۲، ارتباط ۰/۷۸ و دخالت ۰/۹۰ است. ضرایب روایی همزمان مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس با مقیاس صمیمیت اجتماعی میلر ۰/۴۶ و در عامل‌های اول ۰/۲۰ ($p < ۰/۰۱$)، دوم ۰/۳۵ ($p < ۰/۰۵$)، عامل سوم ۰/۳۷ و عامل چهارم

۰/۳۴ به دست آمده است و همگی در سطح (p<۰/۰۱) معنادار هستند.

جدول ۳. ضرایب پایایی آلفای کرونباخ و روایی همزمان مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس با مقیاس صمیمیت اجتماعی میلر

عامل	تعداد ماده	آلفای کرونباخ	روایی همزمان	میانگین	انحراف استاندارد
اول (محبت و همدلی)	۱۱	۰/۶۲	۰/۲۰**	۳۴/۳۳	۵/۱۷
دوم (کنترل)	۸	۰/۷۲	۰/۳۵**	۲۱/۳۷	۶/۸۷
سوم (ارتباط)	۷	۰/۷۸	۰/۳۷**	۲۰/۸۸	۶/۸۱
چهارم (دخالت)	۶	۰/۹۰	۰/۳۴**	۱۸/۷۸	۷/۰۹
نمره کل	۳۲	۰/۶۸	۰/۴۶**	۹۷/۸۷	۱۲/۹۳

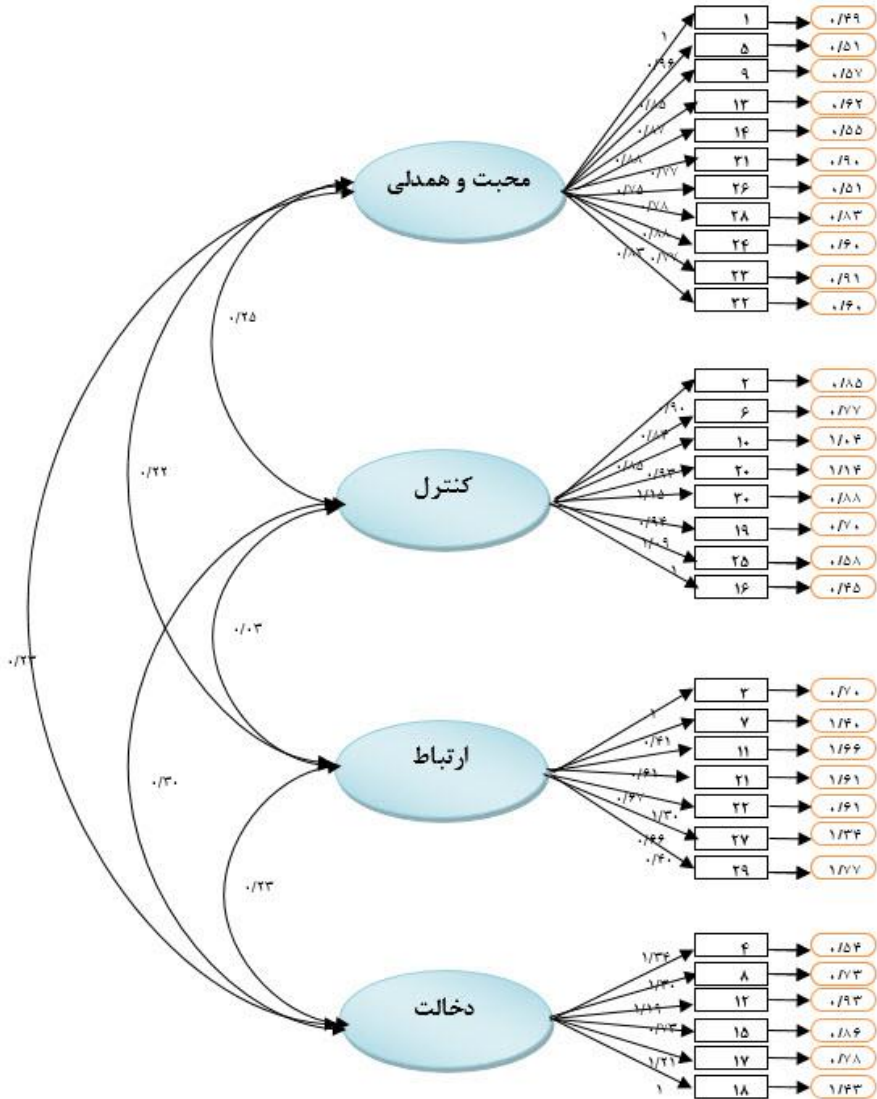
** (p<۰/۰۱)

برای بررسی تحلیل عامل تاییدی مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس از یک نمونه ۲۱۱ نفری استفاده شد. جدول ۴ تعدادی از پارامترها و شاخص‌های خوب بودن برازندگی مدل چهار عاملی مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس را نشان می‌دهد. این جدول شاخص برازندگی مجذور خی دو مدل چهار عاملی برابر $\chi^2 = 739/5$ معنادار است (p<۰/۰۱). لازم به ذکر است که شاخص‌های برازندگی از جمله GFI و CFI بزرگتر از ۰/۸۰ و شاخص جذر میانگین مجذورات خطای تقریب (RMSEA) کمتر از ۰/۰۶۰ است که میزان خطای کم مدل را نشان می‌دهد. به عبارت دیگر می‌توان بیان کرد که مدل چهار عاملی برازنده است.

جدول ۴. شاخص‌های برازش الگوی چهار عاملی مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس

RMSEA	CFI	AGFI	GFI	χ^2/df	p	df	2χ	الگوی چهار عاملی
۰/۰۵۵	۰/۹۱	۰/۸۰	۰/۸۳	۱/۶۲	۰/۰۱	۴۵۴	۷۳۹/۵۰	

شکل ۱ ضرایب استاندارد و بار عاملی عامل‌های معنادار را نشان می‌دهد. این شکل نشان می‌دهد که تمامی ضرایب بار عاملی بر روی چهار عامل معنادار هستند.

شکل ۱. مدل تحلیل عاملی برای ساختار چهار عاملی مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس

بحث و نتیجه‌گیری

در گذشته والدین و به خصوص مادر داماد در انتخاب عروس نقش تعیین‌کننده‌ای داشته است و در حال حاضر اندازه تاثیر مادرشوهر کمتر شده است. از طرفی محدوده جغرافیایی انتخاب همسرو وسیع تر شده است که می‌تواند حاکی از تفاوت فرهنگی در شروع رابطه باشد. وجود فرهنگ مردسالاری باعث می‌شود که در اغلب موارد مادر شوهر جایگاه بالاتری در این سلسله مراتب داشته باشد. این عوامل و عوامل دیگری باعث چالش در روابط مادرشوهر و عروس می‌شود. هدف این پژوهش ساخت و اعتباریابی مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس بود.

یافته‌های این پژوهش ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس شامل روایی سازه، روایی همگرا و همسانی درونی را در مادران دانش‌آموزان شهر اهواز تأیید کرد. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی نشان داد که این مقیاس از چهار عامل محبت و همدلی، کنترل، ارتباط و دخالت تشکیل شده است و این چهار عامل در کل ۶۰/۶۸ درصد واریانس مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس را تبیین می‌کند. در بین این چهار عامل، محبت و همدلی با بیش از ۱۹ درصد واریانس این متغیر، بیشترین نقش و دخالت با کم‌تر از ۱۳ درصد، کمترین سهم را در بین چهار عامل دارد. دامنه ضرایب همبستگی هریک از ماده‌های مقیاس با نمره کل مقیاس از ۰/۲۰ تا ۰/۳۷ متغیر و در سطح ($p < 0/01$) معنادار بودند.

ضرایب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس ۰/۶۸ و برای چهار عامل محبت و همدلی، ۰/۶۲، کنترل ۰/۷۲، ارتباط ۰/۷۸ و دخالت ۰/۹۰ به دست آمد. ضرایب روایی همزمان این مقیاس از طریق همبسته شدن با مقیاس صمیمیت اجتماعی میلر محاسبه شد. ضریب همبستگی کل مقیاس با مقیاس

صمیمیت اجتماعی میلر ۰/۴۶ و در عامل‌های اول ۰/۲۰، عامل دوم ۰/۳۵، عامل سوم ۰/۳۷ و عامل چهارم ۰/۳۴ به دست آمد که همگی در سطح ($p < 0.01$) معنادار بود. این نتایج نشان داد که بین نمره کل مقیاس کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس و همچنین چهار عامل استخراج شده با مقیاس صمیمیت اجتماعی میلر مثبت معناداری وجود دارد.

مدل چهار عاملی استخراج شده این مقیاس از طریق تحلیل عامل تاییدی آزمایش شد و نشان داد که مجذور کای این مدل معنادار بود. باید گفت که این شاخص به نمونه‌های بالاتر از ۱۰۰ نفر حساس است و توسط کارشناسان به عنوان یک شاخص معتبر برای برازندگی مدل به حساب نمی‌آید. به هر حال این شاخص نشان داد که مدل حاضر از برازش خوبی برخوردار است. هم‌چنین شاخص جذر میانگین مجذورات خطای تقریب (RMSEA) این مدل برابر با ۰/۵۵ بود که بیانگر برازش مناسب و مطلوب در جامعه ایرانی است.

وسیم (۲۰۱۴) نیز در پژوهش خود نشان داد که محبت و کنترل دو عامل اصلی در اندازه‌گیری ابعاد کیفیت رابطه مادرشوهر و عروس هستند. پژوهش‌های دیگری مانند دهدست و همکاران (۱۳۹۵) به همدلی و مهارت‌های ارتباطی، فلوید و مور (۲۰۰۳) به محبت و ریختنور و سولیز (۲۰۰۹) به ارتباط حمایتی در رابطه این دوزن اشاره کرده‌اند. به دلیل جایگاه والدین در ازدواج در فرهنگ ایرانی و همچنین گرایش مردسالاری، مادرشوهران حق خودشان می‌دانند که از زندگی فرزندشان اطلاع داشته باشند و با این استدلال که این دو جوان و خام هستند، در زندگی آن‌ها دخالت می‌کنند. البته عدم تمایز یافتگی زوجین به خصوص شوهر می‌تواند تسهیل‌کننده دخالت والدین در زندگی زناشویی شود. این روند می‌تواند مساله حریم زناشویی، تصمیم‌گیری‌ها، توازن قدرت و

حتی رابطه‌ی عاطفی زوجین را به طور منفی تحت تاثیر قرار دهد. احتمالاً این روند یک طرفه نیست و واکنش‌های منفی عروس باعث خدشه‌دار شدن کیفیت رابطه خانوادگی شود.

این پژوهش بر روی مادرانی انجام شد که حداقل یک فرزند دانش‌آموز داشتند. لذا در تعمیم نتایج این پژوهش به نمونه‌های دیگر باید احتیاط کرد. به دلیل چالش‌های فرهنگی مربوط به مفهوم‌سازی و نمودهای رفتاری روابط مادرشوهر و عروس، پیشنهاد می‌شود از روش‌های تحقیق دیگری برای بررسی این متغیر استفاده شود. همچنین پیشنهاد می‌شود این متغیر در نمونه‌هایی با زمینه‌های فرهنگی متنوع نیز بررسی گردد.

سپاسگزاری

از اداره کل آموزش و پرورش استان خوزستان و همه عوامل آموزشی شهر اهواز و مادران و دانش‌آموزانی که در این پژوهش همکاری صمیمانه‌ای داشتند، کمال تشکر را داریم.

منابع

- خدادادی سنگده، ج. (۱۳۹۸). ساخت و اعتبارسنجی پرسشنامه سلامت خانواده ایرانی. *فصلنامه علمی پژوهش‌های مشاوره*، ۱۸ (۷۲)، ۱۳۸-۱۶۰.
- داودی، ز؛ فاتحی‌زاده، م؛ احمدی، ا؛ جزایری، ر.ا. (۱۳۹۸). امنیت خانواده در سایه تعدیل قدرتطلبی بیمارگونه در زوج‌ها. *فصلنامه علمی پژوهش‌های مشاوره*، ۱۸ (۷۰)، ۱۳۰-۱۶۰.
- دهدست، ک؛ کاظمیان، س؛ باقری، ص. (۱۳۹۵). تبیین الگوی مفهومی در فرایند سازگاری با خانواده همسر. *فصلنامه فرهنگی-تربیتی زنان و خانواده*، ۱۱ (۳۷)، ۴۹-۷۵.
- رحیمی صادق، ز؛ سهرابی، ف؛ برجعلی، ا؛ فلسفی نژاد، م؛ معتمدی، ع. (۱۳۹۸). تدوین برنامه آموزش مهارت‌های زندگی مبتنی بر فرهنگ اسلامی برای زنان مطلقه: یک مطالعه کیفی. *فصلنامه علمی پژوهش‌های مشاوره*، ۱۸ (۷۱)، ۱۵۵-۱۷۵.
- رستگار، س؛ عبدالهی، م؛ شاه‌قلیان، م. (۱۳۹۳). اعتیاد به اینترنت، صمیمیت اجتماعی و شادکامی در

- Adhikari, H. (2015). Limerence causing conflict in relationship between mother-in-law and daughter-in-law: A study on unhappiness in family relations and broken family. *Multidisciplinary Journal of Gender Studies*, 4 (2), 739-757.
- Fingerman, K. L., Gilligan, M., Van der Drift, L., & Pitzer, L. (2012). In-law relationships before and after marriage: Husbands, wives, and their mothers-in-law. *Research in Human Development*, 9 (2), 106-125.
- Floyd, K., & Morr, M. C. (2003). Human affection exchange: VII. Affectionate communication in the spouse/sibling/sibling-in-law triad. *Communication Quarterly*, 51, 247-261.
- Gangoli, G., & Rew, M. (2011). Mothers-in-law against daughters-in-law: Domestic violence and legal discourses around mother-in-law violence against daughters-in-law in India. *Women's Studies International Forum*, 34 (5), 420-429.
- Jean Turner, M., Young, C. R., & Black, K. I. (2006). Daughters-in-law and mothers-in-law seeking their place within the family: A qualitative study of differing viewpoints. *Family Relations*, 55 (5), 588-600.
- Mikucki-Enyart, S. L. (2011). Parent-in-law privacy management: An examination of the links among relational uncertainty, topic avoidance, in-group status, and in-law satisfaction. *Journal of Family Communication*, 11, 237-263.
- Mikucki-Enyart, S. L., Caughlin, J. P., & Rittenour, C. E. (2015). Content and relational implications of children-in-law's relational uncertainty within the in-law dyad during the transition to extended family. *Communication Quarterly*, 63, 286-309.
- Nganase, T. R., & Basson, W. (2017). Mother-and daughter-in-law relationship within a South African context: Influence of family systems. *Journal of Psychology in Africa*, 27 (6), 537-540.
- Price, W. G. (1993). The relationship of levels of differentiation from the family of origin to the mother-in-law/daughter-in-law relationship. Unpublished Thesis. Texas Woman's University, Denton, Texas.
- Rittenour, C. (2012). Daughter-in-law standards for mother-in-law communication: Associations with daughter-in-law perceptions of relational satisfaction and shared family identity. *Journal of Family Communication*, 12 (2), 93-110.
- Serewicz, M. C. M., & Canary, D. J. (2008). Assessments of disclosure from the in-laws : Links among disclosure topics, family privacy orientations, and relational quality. *Journal of Social and Personal Relationships*, 25, 333-357.
- Shelton, E. C. (2019). The Role of Communication Accommodation in Mother-in-Law/Daughter-in-Law Relationships. West Virginia University, West Virginia.
- Shih, K.Y., & Pyke, K. (2010). Power, resistance, and emotional economies in

women's relationships with mothers-in-law in Chinese immigrant families. *Journal of mother-in-law Issues*, 31 (3), 333-357.

- Thukral, R. K. (2013). **Exploring the role of multiple mothering on object representations of Asian Indian women.** California Institute of Integral Studies.
- Turner, M.J., Young, C.R., & Black, K. I. (2006). Daughters-in-law and mothers-in-law seeking their place within the family: A qualitative study of differing viewpoints. *Family Relations*, 55, 588-600.
- Wasim, F. (2014). South Asian American daughter-in-law/mother-in-law relationships, cultural values conflict, and help-seeking for domestic violence (Doctoral dissertation, Oklahoma State University).
- Woolley, M. E., & Greif, G. L. (2019). Mother-in-law reports of closeness to daughter-in-law: The determinant triangle with the son and husband. *Social work*, 64 (1), 73-82.
- Wu, T. F., Yeh, K. H., Cross, S. E., Larson, L. M., Wang, Y. C., & Tsai, Y. L. (2010). Conflict with mothers-in-law and Taiwanese women's marital satisfaction: The moderating role of husband support. *The Counseling Psychologist*, 38 (4), 497-522.